

ВІДГУК

офіційного опонента доктора психологічних наук, професора
Миронця Сергія Миколайовича на дисертаційну роботу
Лізун Аліси Володимирівни **«Особистісно-професійні чинники ефективності
військово-професійної діяльності військовослужбовців»**
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дисертації. Збройна агресія «рф» проти України поставила нові вимоги до питання особистісно-професійної ефективності готовності військовослужбовців, які виконують ключову роль у забезпеченні безпеки держави, від яких вимагається не лише високий рівень підготовки, фахові знання й практичні навички, а й постійне вдосконалення особистісних якостей, внутрішньої мотивації та психологічної готовності до служби в екстремальних умовах бойового напруження.

Актуальність досліджуваної проблеми значно зростає через тривалість військового протистояння, збільшенням навантажень на військовослужбовців, накопиченої втоми через неможливості своєчасної ротації тощо. За таких умов, як слушно зазначає авторка дослідження, – «психологічна витривалість, вмотивованість, здатність конструктивного спілкування та прийняття виважених командних рішень в умовах невизначеності стають критично важливими аспектами ефективності військово-професійної діяльності».

Тому на наше переконання обрана тема дослідження Лізун А.В. *«Особистісно-професійні чинники ефективності військово-професійної діяльності військовослужбовців»* є своєчасною та актуальною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконана у відповідності до тематичного плану НДР кафедри клінічної психології Київського інституту сучасної психології та психотерапії «Психодіагностика якості життя в сучасному українському суспільстві» (номер державної реєстрації НДР: 0121U110751). Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні Вченої ради Київського інституту сучасної психології та психотерапії (протокол №6 від 22 лютого 2022 року).

Авторкою дисертації з наукового погляду коректно визначено об'єкт, предмет, мету та завдання роботи, а саме:

Мета дослідження полягає у виявленні особистісно-професійних чинників, що зумовлюють рівень ефективності військовослужбовців, та розробці на цій основі системи заходів, спрямованих на підвищення ефективності такої діяльності.

Об'єкт і предмет дослідження є логічно узгодженими та коректно сформульованими. Відповідно об'єктом дослідження визначено особистісно-професійні якості, що зумовлюють ефективність професійної діяльності. Предмет дослідження – особливості формування та виявлення особистісно-професійних чинників, що зумовлюють рівень ефективності військово-професійної діяльності військовослужбовців.

Визначені дисертанткою методологічні, теоретичні та методичні підходи повною мірою забезпечили розв'язання поставлених завдань дослідження і, відповідно, досягнення поставленої мети.

Наукова новизна отриманих результатів.

уперше:

– виявлено перелік особистісно-професійних чинників, що зумовлюють ефективність військово-професійної діяльності українських військовослужбовців в умовах повномасштабної війни;

– встановлено перелік достовірних відомостей в особистісно-професійних характеристиках військовослужбовців з бойовим досвідом та без нього;

– розроблено програму тренінгового курсу, спрямовану на підвищення рівня психологічної готовності військовослужбовців до виконання військово-професійної діяльності та збереження їх психічного здоров'я в умовах бойових дій.

поглиблено – теоретичні наукові знання про особистісні та професійні чинники ефективності військово-професійної діяльності;

доповнено – систему поглядів щодо психологічної готовності військовослужбовців до виконання бойових завдань.

Теоретичне значення дослідження полягає у розширенні наукових уявлень про особистісно-професійні чинники, які впливають на ефективність військово-професійної діяльності, та у побудові нових регресійних моделей, які дозволили авторці виокремити ключові особистісно-професійні характеристики військовослужбовців.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що емпірично виокремлено ключові особистісно-професійні чинники, які визначають ефективність військово-професійної діяльності, що стали основою для розробки авторкою програми тренінгового курсу, спрямованого на підвищення рівня психологічної готовності військовослужбовців до виконання військово-професійної діяльності.

Основні результати дослідження впроваджено у Науково-дослідному центрі гуманітарних проблем Збройних Сил України під час підготовки методичних і навчально-методичних посібників, у практику діяльності посадових осіб структур психологічної підтримки персоналу (матеріально-

психологічного забезпечення, роботи з особовим складом) військових формувань (акт впровадження № 599/313 від 16.05.2025 року), в освітній процес, у навчальну дисципліну «Військова психологія» (для спеціальностей «Психологія») Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка (акт впровадження № 38 від 22.05.2025 року).

Впроваджено у навчально-виховний процес Воєнної академії імені Євгенія Березняка під час проведення навчальних занять на курсах підвищення кваліфікації «Психолгічна підготовка до функціонування в екстремальних ситуаціях» та курсах «Швидка адаптація до інтенсивної стресової ситуації (подолання страху в бойових умовах)», а також застосовано в робочих програмах навчальних спеціальних дисциплін (акт впровадження №222/ВА/875 від 12 06. 2025 року).

Повнота публікацій. За результатами проведеного дисертаційного дослідження здобувачкою опубліковано у 15 наукових публікаціях, з яких 5 статей у наукових фахових виданнях та 10 тез доповідей на конференціях. Всі публікації виконані авторкою одноосібно. Наведений у публікаціях матеріал повною мірою відображає основні результати та наукові положення дисертаційної роботи.

Оформлення дисертації. Структура, мова та стиль подачі отриманих результатів дисертаційного дослідження відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом МОН України № 40 від 12.01.2017 р.

Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 220 найменування, з яких 42 іноземною мовою, 5 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 340 сторінок. Обсяг основного тексту складає 260 сторінок, містить 29 таблиць, 24 рисунки та 10 додатків.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність загалом. У вступі дисертаційного дослідження чітко окреслено науковий апарат роботи: актуальність досліджуваної проблеми, мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, зв'язок з науковою темою, в межах якої було виконане дослідження.

У *першому розділі* «Теоретичний аналіз проблеми формування особистісно-професійних якостей військовослужбовців» здійснено аналіз понятійного апарату в межах досліджуваної теми, наведено аналіз сучасних наукових уявлень щодо значення особистісних властивостей особистості для ефективної професійної діяльності. Приділено увагу розкриттю змісту специфічних вимог до особистісно-професійних властивостей військовослужбовців, зокрема у воєнний період. Розглянуто особливості формування особистісно-професійних якостей військовослужбовців у ході

виконання військових завдань. Проаналізовано специфіку вимог до особистісно-професійних якостей військовослужбовців під час воєнного стану.

У другому розділі «Організація роботи та обґрунтування методів дослідження особистісно-професійних якостей військовослужбовців» авторкою представлено процедуру дослідження, здійснено обґрунтування психодіагностичного інструментарію. Викладено характеристики методик дослідження та вибірки груп досліджуваних респондентів.

У третьому розділі «Аналіз результатів емпіричного дослідження особистісно-професійних якостей військовослужбовців» наведено емпіричну характеристику вираженості особистісно-професійних якостей військовослужбовців, відповідно до п'яти основних компонентів «професійно-значущих» особистісних властивостей, важливих для ефективності військово-професійної діяльності: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, емоційно-вольовий, особистісний та професійний. Представлені результати емпіричного аналізу ступеню вираженості кожного з компонентів.

Дослідження «особистісно-професійних якостей військовослужбовців» виявило високий рівень розвитку ключових характеристик, що забезпечують ефективність військово-професійної діяльності: домінування внутрішньої мотивації ($M = 4,2$), достатній рівень когнітивних здібностей ($M = 6,9$), високу психологічну стійкість ($M = 78,8 - 90,8$), виражену добросовісність ($M = 12,1$) та відкритість до нового досвіду ($M = 11,6$).

У четвертому розділі «Психотренінговий комплекс підвищення рівня психологічної готовності військовослужбовців до виконання військово-професійної діяльності» представлено концепцію психологічного супроводу, спрямовану на підвищення рівня психологічної готовності військовослужбовців до виконання військово-професійних завдань. Визначено мету, завдання, теоретичні засади та структурні компоненти розробленої авторкою тренінгової програми, орієнтованої на розвиток психологічної готовності військовослужбовців до виконання завдань за призначенням в умовах бою. Здійснено обґрунтування авторського підходу до її формування та впровадження в діяльність військових формувань. Визначені актуальні проблеми психологічної готовності військовослужбовців до виконання бойових завдань в умовах війни, зокрема: недостатній рівень психологічної підготовки; незбалансована мотиваційна спрямованість; низька стресостійкість та емоційна не витривалість; обмежена адаптивність до професійних змін; зниження окремих когнітивних властивостей військовослужбовців.

Окреслено авторський підхід формування та розвитку психологічної готовності до виконання військово-професійних завдань.

Загальні висновки відповідають поставленим у роботі завданням, містять основні результати дисертаційного дослідження, свідчать про отримані дисертанткою наукові і практичні результати.

Варто відзначити, що рукопис дисертації досить ґрунтовно опрацьований з точки зору орфографічного, стилістичного та семантичного тексту.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих результатів дослідження А. В. Лізун, вважаємо за доцільне відмітити низку дискусійних положень щодо змісту роботи, а також висловити окремі зауваження та побажання.

1. Саме дослідження тільки б виграло, якби дисертантка в актуальності теми вказала на її зв'язок з державними Програмами, актами та стратегіями відповідно до реалій сьогодення, зокрема її відповідності до вимог Стратегії національної безпеки України, що затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 тощо.

2. В обґрунтуванні наукової новизни дисертаційного дослідження п.1, авторка зазначає, що нею вперше «виявлено перелік особистісно-професійних чинників, що зумовлюють ефективність військово-професійної діяльності українських військовослужбовців в умовах повномасштабної війни», на думку експерта, варто було б вести мову про їх уточнення (розширення).

3. Висновки було б доцільно сформулювати більш лаконічно, зокрема п. 4, 5 авторка зазначає загальні положення, які не несуть предметної складової, а стосуються здебільшого до організаційних питань дослідження, як-то: «було обґрунтовано та підібрано валідний, науково-апробований психологічний інструментарій», наводиться перелік діагностичних методик тощо. п. 5. У процесі дослідження було здійснене емпіричне дослідження..., проведено аналіз дозволив виявити провідні характеристики, які забезпечують адаптацію до бойових умов.

4. Варто зазначити, що дизайн самого дослідження тільки б виграв, і відповідав би вимогам обсягу основного тексту рукопису, якби здобувачка винесла деякі підрозділи у додатки, зокрема розділ 2. підрозділ 2.2. авторка здійснює опис-характеристику загально відомих методик. Розділ 4. С. 224, де наводиться Програма тренінгового курсу «Готовність до виклику: психологічне зміцнення військовослужбовця» тематичний план курсу с. 227-276 доцільно теж було б розмістити в додатках.

Однак зазначені зауваження та побажання не зменшують загального позитивного враження від дисертаційної роботи, не знижують наукової цінності викладених у ній наукових результатів, здебільшого мають рекомендаційний

характер та загалом не впливають на високу оцінку теоретико-емпіричного дослідження.

ВИСНОВОК:

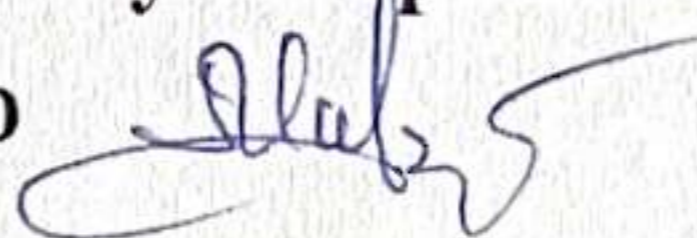
Дисертаційна робота Лізун Аліси Володимирівни «Особистісно-професійні чинники ефективності військово-професійної діяльності військовослужбовців», є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливе науково-практичне завдання. Робота відповідає вимогам Порядку з присудження наукового ступня доктора філософії, що введений в дію Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 року № 44 (зі змінами від 21.03.2022 р.), вимогам наказу МОН України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», що висуваються до дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а її авторка Лізун Аліса Володимирівна заслуговує здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри психології

Державного торговельно-економічного університету,

доктор психологічних наук, професор

Сергій МИРОНЕЦЬ

